

18. Kuzmina, M. S. (2007). Formirovanie upravlencheskoi uchethoi politiki. Bukhgalterskii uchët, 4, 73–75.

19. Maksimov, V. (2008). Funktsionalna intehratsiya oblikovykh system na tsilovii osnovi. Economichnyi analiz, 3 (19), 299–303.

20. Nikolaeva, O. E., Shyshkova T. V. (2003). Upravlencheskii uchët: [uchebnik]. Moscow: Editorial URSS, 320.

Рекомендовано до публікації д-р екон. наук, професор Сук П. Л.
Дата надходження рукопису 20.04.2015

Kolymbet Olena, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Department of Accounting and General Economic Subjects, Open International University of Human Development "Ukraine", 23 Lvivs'ka str., Kyiv, Ukraine, 04071
E-mail: Kolymbet_o@ukr.net

УДК 336

DOI: 10.15587/2313-8416.2015.43254

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

©А. Г. Корбутяк

В статті здійснено критичний огляд категорій «фінансовий» та «економічний» механізм, необхідності та передумов формування ефективного фінансово-економічного механізму підприємства; визначено фактори, що здійснюють вплив на його формування; запропоновано систему індикаторів, що можуть слугувати передумовами формування ефективного фінансово-економічного механізму на вітчизняних підприємствах. Запропоновано піраміду побудови індикаторів ефективного фінансово-економічного механізму підприємства в контексті формування його фінансово-економічної безпеки

Ключові слова: фінансово-економічний механізм, ефективність господарювання, інвестиційна привабливість, індикатори розвитку, фінансова безпека

In the article the critical review of the categories of "financial" and "economic" mechanism, need and prerequisites of effective financial and economic mechanism of enterprise is done; factors influencing its formation are identified. The system of indicators that could serve as prerequisites for the formation of effective financial and economic mechanism for domestic enterprises is proposed. A pyramid building of effective indicators of financial and economic mechanism of enterprises in the context of its financial and economic security is proposed

Keywords: financial and economic mechanism, economic efficiency, investment attractiveness, indicators of development, financial security

1. Вступ

Особливість сучасних фінансово-економічних відносин в економіці характеризується багатоваріантністю, яка є результатом існування різних форм власності та системи їх подальших перетворень, реорганізації та структуризації, наявності природно-монопольних структур (галузей) господарювання, а також регіональних особливостей умов господарювання. Вся різноманітність цих відносин постійно розвивається та реформується, як в масштабі всього національного господарства, так і на мезо- та мікрорівні, відображаючи рух грошових потоків, мобілізацію та розміщення фінансових ресурсів, формування доходів та здійснення витрат. За цих умов успішне, ефективне функціонування підприємства можливе при формуванні виваженої, адекватної управлінської політики, своєчасному та правильному прийнятті рішень, удосконаленні системи господарського механізму та здійсненні аналізу ринкової кон'юнктури. В цьому аспекті формування та функціонування адекватного фінансово-економічного механізму є актуальним та складним завданням, оскільки від наявних фінансових ресурсів та ефективного їх використання, а також адекватної

управлінської політики залежать результати діяльності суб'єктів господарювання.

2. Постановка проблеми

Особливо актуальним питання передумов формування ефективного фінансово-економічного механізму постає в контексті оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємств, що зумовлено високою ймовірністю банкрутства останніх внаслідок незадовільного їх фінансового стану. Отже, проблематика формування та функціонування фінансово-економічного механізму підприємств потребує ґрунтовного дослідження його сутності, методичних підходів, визначення його змісту на макро- та мікрорівні, передумов та індикаторів.

Метою дослідження є аналіз та узагальнення теоретичних підходів і методів формування фінансово-економічного механізму підприємства як складової системи його управління, окреслення основних індикаторів його ефективної діяльності.

3. Аналіз останніх досліджень

Окремі аспекти формування фінансово-економічного механізму знайшли своє відображення

у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема у дослідженнях А. І. Балабанова, І. Т. Балабанова, І. О. Бланка, В. В. Буряковського, А. А. Воєводіна, А. І. Волкова, М. Г. Грещака, М. М. Єрмошенко, С. Н. Ілляшенко, Г. Г. Кірейцева, О. М. Ковалюк, В. П. Москаленко, Л. Н. Павлової, А. М. Поддєрьогіна та багатьох інших [1–15].

Однак специфіка формування ефективного фінансово-економічного механізму на вітчизняних суб'єктах господарювання вимагає глибшого дослідження, аналізу та ідентифікації змісту, передумов та індикаторів такого формування.

4. Особливості формування ефективного фінансово-економічного механізму підприємства

У науковій літературі механізм визначається як система, призначена для забезпечення організації, функціонування і життєдіяльності господарюючого суб'єкта. Структура і зміст механізму змінюються у процесі розвитку суспільного виробництва.

В економічній літературі наведено кілька трактувань «механізму». Так, в економічній енциклопедії «механізм» – це сукупність процесів, прийомів, методів, підходів, здійснення певних дій задля досягнення мети [6]. Ряд вчених-економістів розглядають механізм як складну, багатопланову систему, проте висвітлюють лише його складові. Автори Сучасного економічного словника категорію «механізм» розглядають як «сукупність організаційних структур, конкретних форм і методів управління, а також правових норм, за допомогою яких реалізуються діючі в конкретних умовах економічні закони, процес відтворення» [12]. Деякі науковці дане поняття формулюють як «послідовність станів, процесів, що визначають собою яку-небудь дію, явище», або ж «система, устрій, що визначає порядок якого-небудь виду діяльності».

Необхідною умовою ефективного функціонування будь-якої системи управління є наявність адекватного механізму впливу керуючої підсистеми на керовану підсистему. Переважна більшість дослідників, характеризуючи сутність фінансово-економічного механізму виділяють два його структурних елементи – фінансовий та економічний. Багато вітчизняних вчених досліджують категорії «фінансовий механізм» та «економічний механізм», однак єдиної думки щодо змісту цих понять та особливостей їхньої структури немає.

Розглянемо існуючий понятійний апарат визначення фінансового механізму підприємства за допомогою табл. 1.

Економічний механізм функціонування суб'єктів господарювання лежить в основі забезпечення перспективного розвитку підприємства, його збалансованості та стратегічної спрямованості. Поняття «економічний механізм» займає важливе місце в понятійно-термінологічному апараті економічної теорії. Водночас огляд наукової літератури свідчить, що вітчизняними вченими мало уваги приділяється визначенню його змісту. Теоретичні та практичні аспекти функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства досить актуально досліджуються в роботах М.Г. Грещака, який, на жаль, не дає конкретно обґрунтованого визначення даної категорії, однак зазначає, що функціонування підприємства як системи підрозділів забезпечується через його внутрішній економічний механізм [4]. Розглянемо погляди окремих науковців у даному контексті (табл. 2).

Очевидним є той факт, що необхідний комплексний підхід до даної проблематики, що поєднуюватиме в собі всі вказані вище, іноді відірвані один від одного елементи, в єдину систему, що постійно діятиме і розвиватиметься. З метою ефективного управління економікою і фінансами підприємств фінансовий і економічний механізми мають бути реформовані в єдиний фінансово-економічний механізм. Це зумовлено взаємодією фінансів із цінами і заробітною платою.

Отже, узагальнюючи погляди вчених, можна навести наступне визначення фінансово-економічного механізму. Фінансово-економічний механізм – це сукупність методів реалізації економічних, виробничих, майнових та інших інтересів шляхом фінансового впливу на соціально-економічний розвиток підприємства. Враховуючи, що фінансово-економічний механізм дає уявлення про те, за допомогою чого можна здійснити фінансовий вплив, і повинен показувати, як це зробити, то у його складі доцільно виділяти фінансові інструменти, за допомогою яких реалізуються прийняті рішення та фінансові індикатори, що достовірно відображають стан суб'єкта фінансових відносин. Отже, складовими фінансового механізму є фінансове забезпечення, фінансове регулювання та система фінансових індикаторів і фінансових інструментів, які дають змогу оцінити цей вплив.

Таблиця 1

Наукові підходи до визначення поняття «фінансовий механізм підприємства»

Автори	Визначення
М. А. Пессель [1]	Фінансовий механізм – це сукупність методів, за допомогою яких здійснюється дія економічних законів
А. М. Поддєрьогін [13]	Фінансовий механізм – цілісна система управління фінансами підприємства
І. О. Бланк [3]	Фінансовий механізм – це система основних елементів, що регулюють процес розробки та реалізації управлінських рішень у фінансовій сфері підприємства
П. В. Баранов [2]	Фінансовий механізм – складова частина економічного механізму управління народним господарством. Це сукупність форм і методів організації фінансових відносин та їх використання на користь розширеного відтворення»
Райзберг Б. А. [10]	Фінансовий механізм – це складова частина господарського механізму, сукупність стимулів, важелів, інструментів, форм та способів регулювання економічних процесів та відносин»

Таблиця 2

Наукові підходи до трактування поняття «економічний механізм підприємства»

Автори	Визначення
І. І. Цигилик [14]	Економічний механізм підприємства – це сукупність економічних методів і важелів, які діють на всіх рівнях управління і дають змогу відповідно до об'єктивних економічних законів розвитку суспільства активно впливати на виробничу діяльність колективу з метою досягнення економічних і соціальних завдань, що стоять перед колективом на сучасному етапі.
П. В. Круш [9]	Економічний механізм підприємства – це сукупність чинників, які визначають майнові, орендні, виробничі, фінансові відносини між підприємством та його підрозділами, в тому числі між самими підрозділами, дають можливість здійснити внутрішню економічну діагностику підприємства та забезпечують реалізацію економічних інтересів усіх учасників виробництва.
Н. І. Доберчак [5]	Економічний механізм підприємства – це метод господарювання виробничих підрозділів, заснований на економічній і матеріальній зацікавленості і відповідальності всіх учасників виробничого процесу за кінцеві результати праці в межах наданої їм на договірних або бездоговірних умовах господарської самостійності.
П. Т. Саблук [11]	Економічний механізм – це практичний вираз системи виробничих відносин, що включають засновану на інтересах (відповідальності) сукупність економічних важелів і регуляторів виробництва.

Оскільки сьогодні надзвичайно актуальним постає питання фінансової безпеки вітчизняних суб'єктів господарювання, без яких неможливим є формування ефективного фінансово-економічного механізму, то доцільним є визначення фінансово-економічної безпеки підприємства. На нашу думку [8], це такий стан його економічної системи, який характеризується внутрішньою збалансованістю, стійкістю до негативного впливу будь-яких загроз, високим рівнем адаптованості до мінливих умов зовнішнього середовища та її здатністю забезпечувати фінансово-господарську діяльність на основі реалізації інтересів власників корпоративних прав, інвесторів шляхом оптимального поєднання наявного інструментарію діагностичного та контролюючого фінансового характеру.

Отже, необхідно виокремити основні індикатори (передумови) формування ефективного фінансово-економічного механізму підприємства в контексті його фінансово-економічної безпеки.

Аналіз наявних наукових напрацювань у сфері проблематики з формування фінансово-економічної безпеки суб'єктів підприємництва [8; 12; 15] підтвердив, що вона визначається:

- стійкістю і стабільністю фінансового стану підприємства;
- рівнем забезпеченості фінансовими ресурсами;
- збалансованістю фінансових потоків і розрахункових відносин;
- ступенем ефективності фінансово-економічної діяльності;
- рівнем контролю за внутрішніми і зовнішніми ризиками.

5. Апробація результатів дослідження

Існує безліч підходів та методів, запропонованих вітчизняними і зарубіжними науковцями-дослідниками, щодо оцінки фінансового стану підприємства, ефективності його діяльності та показників, що забезпечують фінансову безпеку підприємства.

Узагальнюючи наукові підходи, вважаємо за доцільне виділити наступні групи індикаторів формування ефективного фінансово-економічного механізму:

- коефіцієнти ліквідності, які показують співвідношення оборотних активів і короткострокових пасивів і, таким чином, служать індикатором здатності фірми своєчасно погасити короткострокові зобов'язання;

- коефіцієнти управління активами, які показують, наскільки ефективно керує підприємство своїми активами;

- коефіцієнти управління джерелами коштів, які показують, по-перше, якою мірою підприємство фінансується за рахунок позикових коштів, по-друге, чи достатній грошовий потік для покриття витрат по обслуговуванню боргових зобов'язань та інших постійних витрат;

- коефіцієнти ринкової активності і положення на ринку цінних паперів, які співвідносять курс акцій підприємства з його доходами та балансовою вартістю активів на акцію;

- коефіцієнти ефективності (прибутковості), рентабельності, які показують наскільки вдало (успішно) підприємство здійснює управління наявними (обмеженими) ресурсами.

Проведене дослідження діяльності вітчизняних підприємств, зокрема підприємств харчової галузі, дозволило виокремити низку індикаторів, що формують ефективний фінансово-економічний механізм діяльності підприємства, за допомогою яких побудовано рис. 1.

Вказані індикатори аналізуються впродовж останні 2012–2014 років і порівнюються із нормативними значеннями, на основі чого фінансова служба підприємства може адекватно відреагувати на ситуацію, що характерна на даний момент часу для досліджуваного суб'єкта господарювання.

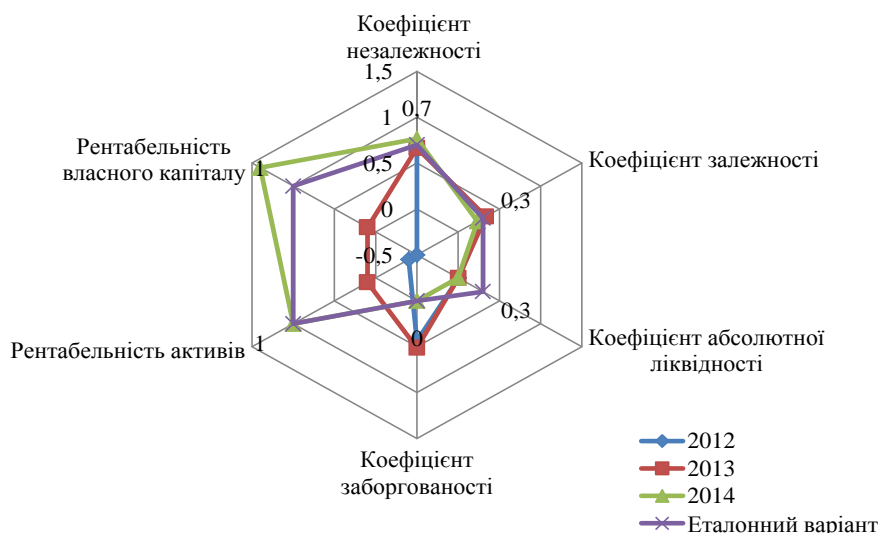

Рис. 1. Піраміда індикаторів формування ефективного фінансово економічного механізму ПАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат»

Даний рисунок ілюструє ситуацію, на основі якої можна зробити висновок, що підприємство знаходиться у небезпеці, тому що чотири з шести розглянутих показників не відповідають вимогам. Тому адекватна управлінська політика підприємства повинна бути направлена на покращення ситуації щодо підвищення показників фінансового стану в контексті забезпечення його фінансової безпеки.

6. Висновки

Таким чином, особлива роль в управлінні підприємством належить фінансово-економічному механізму як найбільш складному й важливому під час прийняття управлінських рішень. Адже, як показує практика, у сучасних умовах господарювання змогли успішно вижити лише ті підприємства, які перебудували свою систему управління відповідно до умов сьогодення. Тому, ефективний фінансово-економічний механізм доцільно впроваджувати як на підприємствах, які є порівняно благополучними і функціонують успішно, так і на тих, які опинилися у фінансовій кризі. У першому випадку основне завдання системи управління полягає в попередженні фінансової кризи на основі впровадження системи ранньої діагностики, а в другому – подолання фінансової кризи, тобто фінансова санація підприємства.

Огляд літературних джерел щодо визначення і формування передумов ефективного фінансово-економічного механізму в контексті фінансово-економічної безпеки підприємства показав, що питання вибору критеріїв (індикаторів) його оцінки, системи показників, що його характеризують, і самих методичних є дискусійним і потребує подальшого дослідження.

Література

1. Антонов, Н. Г. Грошовий обіг, кредит і банки [Текст] / Н. Г. Антонов, М. А. Пессель. – М.: АТ «Фінстатінформ», 1995. – 402 с.
2. Баранов, П. В. Финансовый менеджмент. Механизм финансового управления предприятиями [Текст] / П. В. Баранов. – М., 2002. – 260 с.

3. Бланк, І. О. Фінансовий менеджмент [Текст]: навч. посіб. / І. О. Бланк. – К.: Ельга, 2011. – 724 с.
4. Грещак, М. Г. Внутрішній економічний механізм підприємства [Текст]: навч. пос. / М. Г. Грещак, О. М. Гребешкова, О. С. Коцюба. – К.: КНЕУ, 2001. – 228 с.
5. Доберчак, Н. І. Організація внутрішньофірмових господарських відносин промислових підприємств (на прикладі машинобудування) [Текст]: автореф. дис. ... канд. екон. наук / Н. І. Доберчак. – Хм., 2003. – 20 с.
6. Економічна енциклопедія: у 3 т. Т. 2. [Текст] / под ред. С. В. Мочерний та ін. – К.: ВЦ «Академія», 2001. – 848 с.
7. Єрмошенко, М. М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємництво [Текст]: монографія / М. М. Єрмошенко, К. С. Горячева. – К.: НАУ, 2010. – 232 с.
8. Ковальчук, Н. О. Підходи щодо оцінювання фінансово-економічної безпеки вітчизняних підприємств [Текст] / Н. О. Ковальчук, А. Г. Корбутяк // Науково-практичний журнал «Бізнес-інформ». – 2014. – № 2. – С. 89–99.
9. Круш, П. В. Внутрішній економічний механізм підприємства [Текст]: навч. пос. / П. В. Круш, С. О. Тульчинська, Р. В. Тульчинський, С. О. Кириченко, О. В. Кривда та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 206 с.
10. Райзберг, Б. А. Современный экономический словарь. 2-е изд., испр. [Текст] / Б. А. Райзберг, Е. Б. Стародубцев. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 479 с.
11. Саблук, П. Т. Економічний механізм АПК у ринковій системі господарювання [Текст] / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2007. – № 2. – С. 3–11.
12. Титаренко, В. Є. Оцінювання та розвиток конкурентоспроможності промислових підприємств [Текст]: автореф. дис. ... канд. екон. наук / В. Є. Титаренко. – Л.: Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2005. – 20 с.
13. Фінансовий менеджмент [Текст]: підручник / під кер. А. М. Поддєрьогіна. – К.: КНСУ, 2005. – 536 с.
14. Цигилик, І. І. Підприємство і внутрішній економічний механізм в умовах підприємництва [Текст] / І. І. Цигилик // Економіка. Фінанси. Право. – 2006. – № 11. – С. 3–9.
15. Crockett, A. The Theory and Practice of Financial Stability [Electronic resource] / A. Crockett // GEI Newsletter Issue. Global Economic Institutions. – 1997. – Vol. 6. – Available at: <http://www.cepr.org/gei/6rep2.htm>

References

1. Antonov, N. G., Pessel, M. A. (1995). Money, Credit and banks. Moscow: JSC "Fynstatynform", 402.

2. Baranov, P. V. (2002). Fynansovuy management. Finance Mechanism operation of business. Moscow, 260.
3. Blank, I. O. (2011). Financial Management: Training, guidances. Kiev: Elga, 724.
4. Hreschak, M. G., Grebeshkova, A. M., Kotsiuba, A. S. (2001). Domestic economic mechanism of enterprise. Kiev: KNEU, 228.
5. Doberchak, N. I. (2003). Organization-house economic relations industry (for example, engineering). Hm., 20.
6. Mocherny, S. V. (Ed.) (2001). Economic Encyclopedia. In 3 volumes. Vol. 2. Kiev: EC "Academy", 848.
7. Yermoshenko, M. M., Goryachev, K. S. (2010). The financial component of economic security: state and business. Kiev: NAU, 232.
8. Kovalchuk, N. O., Korbutyak, A. G. (2014). Approaches for evaluating financial and economic security of domestic enterprises. Scientific journal "Business-Inform", 2, 89–99.
9. Cruz, P. V. et. al. (2008). Domestic economic mechanism of enterprise. Kiev: Center of educational literature, 206.
10. Rayzberh, B. A., Starodubcev, E. B. (1999). Modern Ekonomicheskie dictionary. 2nd edition. Moscow: INFRA-M, 479.
11. Sabluk, P. T. (2007). Economic mechanism agribusiness in a market economic system. Economy AIC, 2, 3–11.
12. Titarenko, V. E. (2005). Evaluation and development of competitiveness of industrial enterprises. Lviv: Nat. University of "Lviv Polytechnic", 20.
13. Podderohina, A. M. (Ed.) (2005). Financial Management. Kiev: KNSU, 536.
14. Tsyhylyk, I. I. (2006). Enterprise and internal economic mechanism in terms of business. Economy. Finance. Right, 11, 3–9.
15. Crockett, A. (1997). The Theory and Practice of Financial Stability. GEI Newsletter Issue. Global Economic Institutions, 6. Available at: <http://www.cepr.org/gei/6rep2.htm>

*Рекомендовано до публікації д-р екон. наук, професор Євдокименко В. К.
Дата надходження рукопису 27.04.2015*

Корбутяк Аліна Георгіївна, кандидат економічних наук, асистент, кафедра фінансів, Буковинський державний фінансово-економічний університет, вул. Садова, 5, м. Чернівці, Україна, 58000
E-mail: Olenets2007@ukr.net

УДК 338.1:658

DOI: 10.15587/2313-8416.2015.43044

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА: ВІДМІТНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ТИПОЛОГІЯ

© Л. О. Лігоненко

В статті викладені відмітні характеристики поняття «розвиток» від інших станів існування підприємства. Запропонована класифікація процесів розвитку за такими ознаками як : напрям та типовість змін, швидкість, врахування стану зовнішнього середовища, збалансованість, ресурсне забезпечення, керованість, гармонійність, порушення життєздатності, відношення до змін, предметна царина змін. Розглянуті передумови та наслідки процесів розвитку підприємства

Ключові слова: підприємство, розвиток, функціонування, вдосконалення, ознаки розвитку, типи розвитку, інноваційний розвиток, предметна царина розвитку, стани підприємства в процесі розвитку, управління розвитком

The article is devoted to the author's understanding of differences between concepts "development" from other models enterprise existence. Classification of developments by such signs as: direction and typicalness of changes, speed, acceptance of environment condition, balance, resource providing, controllability, harmony, viability violation, relation to changes, subject sphere of changes. The author considered some prerequisites and consequences of developments of the enterprises

Keywords: enterprise, development, operation, improvement, signs, types of development, innovative development, substantive realm of development, state of the enterprise in the process of development, development management

1. Вступ

Кожне підприємство створюється засновниками для досягнення довготривалого успіху, тому з самого початку діяльності повинно орієнтуватися на розвиток для переходу з поточного в цільовий стан. Це обумовлює актуальність використання в економічних дослідженнях поняття «розвиток» та виокремлення в якості функціонального напрямку менеджменту – управління розвитком підприємства.

2. Постановка проблеми

Не зважаючи на достатньо широке поширення в економічних дослідженнях, проблематика сутнісних

ознак та відмінних характеристик розвитку від інших режимів, в яких може знаходитися підприємство (функціонування) представлена недостатньо чітко. Це обумовлює вільне трактування ознак даного поняття та обумовлює термінологічні неточності в розкритті його змісту та виокремлення видових характеристик. Враховуючи різноманітність процесів розвитку, актуальним завданням визнається їх типологізація, що дозволить визначити ознаки різних типів розвитку підприємства.

3. Літературний огляд

Як відомо з точки зору філософії здатність до розвитку становить одну із загальних властивостей